

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Менеджмент організацій

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Освітній рівень	другий (магістерський) рівень
Освітня програма	«Бізнес-адміністрування»

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри
менеджменту та бізнесу

Тетяна ЛЕПЕЙКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри менеджменту та бізнесу
Протокол № 1 від 27.08.2021 р.

Розробники:

Лепейко Тетяна Іванівна, д.е.н., проф. кафедри менеджменту та бізнесу

Миронова Ольга Миколаївна, к.е.н., доц. кафедри менеджменту та бізнесу

Черноіванова Ганна Степанівна, д.е.н., проф. кафедри менеджменту та бізнесу

Перерва Іванна Миколаївна, к.е.н., доц. кафедри менеджменту та бізнесу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

«Менеджмент організацій» є обов'язковою дисципліною освітньої програми «Бізнес-адміністрування» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент».

Дисципліна «Менеджмент організацій» розглядає дію всіх функцій менеджменту організації як єдине ціле в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Мета навчальної дисципліни: підготовка висококваліфікованих фахівців з менеджменту та бізнес-адміністрування, здатних на основі поєднання фундаментальних знань, умінь, навичок, комунікації вирішувати складні комплексні проблеми, координувати функції управління операціями, бізнес-процесами, фінансами, маркетингом, персоналом для досягнення цілей бізнесу, використовувати та створювати інноваційний управлінський інструментарій, проводити дослідження та приймати рішення в умовах невизначеності.

Об'єкт вивчення: управління організаціями та їх підрозділами.

Теоретичний зміст предметної області:

- парадигми, закони, закономірності;
- принципи, історичні передумови розвитку менеджменту;
- концепції системного, ситуаційного, адаптивного, антисипативного, антикризового, інноваційного, проектного менеджменту тощо;
- функції, методи, технології та управлінські рішення у менеджменті.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1М
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Економіка підприємства	Технологія управління розвитком бізнесу
Менеджмент	Управління бізнес-фінансами
Стратегічне управління	Управління бізнес-процесами
	Технологія аналізу і планування бізнесу

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
1	2
ЗК 2. Здатність до спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).	РН 7. Організувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.
ЗК 4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	
СК 5. Здатність створювати та організувати ефективні комунікації в процесі управління.	РН 12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом).
СК 7. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.	
СК 10. Здатність до управління організацією та її розвитком.	

Закінчення таблиці

1	2
СК 1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.	РН 3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.
ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	
СК 1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.	РН 6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.
СК6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми.	РН 10. Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач.
СК 3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.	РН 11. Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу.
СК 1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.	РН14. Застосовувати та створювати комплексні управлінські технології, методи й інструменти для ефективного та результативного управління бізнесом в умовах ризику.
СК11. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення на основі кількісної та якісної оцінки ризиків.	

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи менеджменту організацій

Тема 1. Менеджмент у динамічному середовищі

Особливості соціально-економічних організацій. Соціальні та економічні зв'язки в організаціях. Їх взаємозв'язок. Внутрішня і зовнішня середа організацій. Суб'єкти діяльності організацій. Життєвий цикл організацій. Імідж організацій.

Організація як система. Властивості системи. Урахування властивостей системи в управлінні організацією.

Завдання менеджера щодо керівництва діяльністю підприємства, форми участі в виконанні функцій. Раціональний розподіл функцій між керівництвом та працівниками апарату. Принципи та етапи розподілу управлінських функцій. Дотримання субординації.

Розподіл завдань, зв'язок з кваліфікацією виконавця. Техніка і форма передачі розпоряджень.

Людина як об'єкт контролю. Оцінювання виконання: показники, критерії.

Перелік компетенцій сучасного ефективного менеджера.

Тема 2. Еволюція теорій в менеджменті.

Передумови виникнення науки управління. Підходи до класифікації напрямків розвитку науки управління. Загальна характеристика еволюції наукових підходів до управління організаціями.

Класична теорія менеджменту (школа наукового управління й адміністративні школа управління): напрямки і цілі досліджень, основні здобутки, значення для сучасної практики, обмеженість.

Неокласична теорія менеджменту (школа людських стосунків та школа організаційної поведінки): спрямованість досліджень, внесок у розвиток науки управління, основні недоліки.

Системний підхід в управлінні. Чотири підсистеми сучасного менеджменту: завдання, структура, люди та середовище. Підтримання балансу між підсистемами. Принцип "синергії".

Кількісний підхід управління. Управління-це прийняття рішень. Організація-це одиниця прийняття рішень. Ефективність організації залежить від якості управлінських рішень. Проблема виражається у вигляді кількісної або математичної моделі. Різні змінні в управлінні як рівняння.

Загальний підхід до управління якістю. Японський підхід та підхід США. Plan-Do-Check-Act. Національна премія якості "Малкольм -Брідж". Європейська премія якості, Австралійська премія якості, Канадська премія якості, премія Демінга тощо. ISO 9000, Six Sigma, Lean Manufacturing.

Теорія командоутворення. Визначення команди. Характеристика команди. Процес формування команди. Дев'ять командних ролей Бельбіна. Теорія кольорів. Індикатор типу Майерс-Бріггс. Процес соціальної ідентичності. Теорія розвитку команди Такмана. Теорія хаосу. Хордова організація. Теорія відкритої системи. Діаграма відкритої системи. Теорія непередбачених обставин. Органічна організація.

Тема 3. Бізнес-моделі сучасності.

Сутність бізнес -моделі. Економічна невизначеність. Технологія дає людям силу. У обхід традиційних корпорацій.

Огляд методів ведення бізнесу. Старий спосіб: максимізація прибутку, глобальні ринки, стандартизовані пропозиції, повільна доставка товарів, споживацтво, пасивні клієнти. Новий спосіб: цілеспрямовані бренди, місцеві (і глобальні), персоналізовані, за запитом, люди з можливостями. Бренди, які забезпечують спільну цінність: Toyota, Pepsi, Barclay, N&M, Google, Nokia тощо.

Тема 4. Сучасне середовище організації.

Тенденції розвитку бізнес-середовища в цифровій економіці. Напрями трансформації ланцюжка вартості, у яких можуть використовуватися нові цифрові технології.

Еволюція основних підходів та інструментів менеджменту. Основні підходи до сучасних концепцій менеджменту. Основні ідеї ситуаційного менеджменту. Комплексний підхід щодо вибору концепції управління персоналом в організації

Положення нової парадигми менеджменту. Особливості менеджменту у економічно розвинених країнах світу. Основні моделі управління – японська і американська. Порівняльна характеристика японської та американської моделей менеджменту. Європейська модель менеджменту.

Змістовий модуль 2. Сучасні інструменти та технології менеджменту організацій.

Тема 5. Сучасні організаційні структури та організаційний дизайн.

Організаційний дизайн як сукупність параметрів, що визначають рівні поділу праці та координації. Порівняльна характеристика організаційної структури та організаційного дизайну.

Елементи організаційної структури. Елементи організаційного дизайну. Модель організаційного дизайну. Механізми координації. Рушійні організаційні сили: тенденція до

централізації, тяжіння до стандартизації, тяжіння до балканізації, тяжіння до професіоналізації, тяжіння до співпраці.

Конфігурації організаційних структур: проста структура, механістична бюрократія, професійна бюрократія, структура підрозділів, адхократія.

Тема 6. Крос-культурний менеджмент.

Національна культура, культура бізнесу, крос-культурний менеджмент, універсалістський підхід, економіко-кластерний підхід, культурно-кластерний підхід, типи корпоративних культур: "сім'я", "Ейфелева вежа", "інкубатор", "керована ракета".

Основні відмінності між культурами. Монохромна культура, висококонтекстуальна культура, низькоконтекстуальна культура. Культура загальнолюдських істин та культура конкретних істин. Індивідуалізм, колективізм, фемінізм, запобігання невизначеності.

Особливості національної та ділової культури в різних країнах світу. Національність, раса, релігія.

Тема 7. Організаційна динаміка і вирішення конфліктів.

Організаційна поведінка на сучасному етапі і тенденції її розвитку. Джерела змін у навколишньому середовищі. Проблемне поле організаційної поведінки. Перспективи розвитку організаційної поведінки.

Основні складові та базові концепції організаційної динаміки. Групова динаміка (влада, вплив, лідерство) і розвиток груп в організації. Методологія управління організаційною динамікою. Статика та динаміка організаційних систем.

Основні джерела та причини виникнення організаційних конфліктів. Динаміка конфлікту. Лідерство та стилі керівництва.

Основні підходи до визначення поняття «організаційний конфлікт». Функції організаційних конфліктів. Основні види організаційних конфліктів. Причини, умови формування та специфіку протікання організаційних конфліктів, їх системні характеристики.

Тема 8. Стратегії «блакитного океану».

Мотиви та етапи інтернаціоналізації підприємства. Міжнародний поділ праці, науково-технічна та виробнича кооперація. Стратегії виходу на зовнішній ринок. Експорт: непрямий, прямий. Спільні підприємства: ліцензування, субпідряди, управління контрактами, спільні підприємства. Прямі інвестиції: колекції та підприємства-виробники.

Сутність стратегії "блакитного океану". Цінність інновацій. Стратегічне полотно. Модель чотирьох дій.

Принципи створення «блакитного океану»: перегляд меж існуючого ринку; зосередження на цілій картині, а не на цифрах; перевищення існуючого попиту; правильна стратегічна послідовність, подолання організаційних суперечностей; побудова процесу реалізації стратегії. Життєвий цикл «блакитного океану».

Перелік практичних / семінарських занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання та викладання

Основним методом викладання за дисципліною є пояснювально-ілюстративний метод, що є інструментом вивчення теоретичного матеріалу, усі лекції представлені у вигляді презентацій з використанням Microsoft PowerPoint. Для досягнення компетентностей та результатів навчання також використовуються методи: лекції-дискусії (тема 1 – тема 8), робота в малих групах (тема 1 – тема 3, тема 5), презентації (тема 5, тема 8), ілюстрації (тема 1 – тема 8), кейс-стаді (тема 4; тема 5), різнотипні індивідуальні (тема 1 – тема 8) та групові роботи (тема 6 – тема 8),.

Порядок оцінювання результатів навчання

ХНЕУ ім. С. Кузнеця використовує накопичувальну (100-бальну) систему.

Поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати залік, – 60 балів).

Підсумковий/семестровий контроль, що здійснюється у формі семестрового диференційованого заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль включає оцінювання знань здобувачів під час лекцій, семінарських, практичних занять та виконання компетентнісно-орієнтованих завдань, виконання та презентації та проводиться за такими критеріями:

лекції – експрес-опитування під час лекції (до 1 балу за кожне заняття). За темою 5 та темою 7 заплановано по два аудиторного заняття, так загальна кількість балів за лекційні заняття складає 10.

семінарські / практичні заняття – активна робота під час заняття, ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни (оцінюється до 1 балу за кожне практичне заняття залежно від рівня активності студента (загальна максимальна кількість балів – 10));

компетентнісно-орієнтоване завдання за темами – вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій; логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію (максимальна оцінка – 5 балів (два компетентнісно-орієнтованих завдань впродовж семестру, загальна максимальна кількість балів – 10));

презентація есе – вміння здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; грамотність подачі матеріалу (максимальна оцінка – 5 бали)

презентація – вміння здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; вміння планувати та оцінювати певні проблемні питання; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; грамотність подачі матеріалу (максимальна оцінка – 5 балів (дві презентації впродовж семестру, загальна максимальна кількість балів – 10));

виконання експрес тестів за темами – застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; стиль викладу матеріалу в письмових роботах; самостійність виконання роботи; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи (оцінюється у 5 балів (три експрес тести впродовж семестру – загальна максимальна кількість балів – 15));

виконання письмових контрольних робіт – ступінь засвоєння фактичного матеріалу; логіка, структура викладу матеріалу; наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання. вміння її обґрунтовувати; якість і чіткість викладення міркувань (максимальна оцінка, яку може отримати студент, - 20 балів (дві письмові контрольні роботи впродовж семестру – загальна максимальна кількість балів – 40)).

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання поза аудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на семінарських та практичних заняттях. Результати самостійної перевіряються і оцінюються під час аудиторного поточного контролю – усних опитувань, доповідей презентацій і письмових робіт.

Підсумковий/семестровий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі семестрового диференційованого заліку,

завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум – 100 балів) визначається як сума (проста) балів за результати успішності студента при поточному контролі.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Сумарний результат у балах за семестр складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми контролю	Мак бал
1	2		3	4
Тема 1	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 1. Менеджмент у динамічному середовищі.	Експрес-опитування	1
	Семінар	Поняття і сутність менеджменту	Дискусія	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінару.	Перевірка домашніх завдань	-

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
Т е м а 2	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 2. Еволюція теорій в менеджменті.	Експрес-опитування	1
	Семінар	Особливості менеджменту в різних країнах.	Дискусія	1
			Експрес-опитування за темами	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінару.	Перевірка домашніх завдань	-	
Т е м а 3	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 3. Бізнес-моделі сучасності.	Експрес-опитування	1
	Семінар	Практичний досвід використання сучасних бізнес-моделей	Дискусія	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінару.	Перевірка домашніх завдань	-
Т е м а 4	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 4. Сучасне середовище організації.	Експрес-опитування	1
			Перевірка есе	5
	Практичне заняття	Особливості менеджменту в різних країнах	Дискусія	1
			Експрес-опитування за темами	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до експрес-опитування. Підготовка презентації. Підготовка есе на тему: "Система менеджменту організацій у країнах світу"	Перевірка домашніх завдань	-	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
Т е м а 5	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 5. Сучасні організаційні структури та організаційний дизайн.	Експрес-опитування	2
			Письмова контрольна робота	20
	Практичне заняття	Організаційний дизайн.	Дискусія	1
			Перевірка завдання за темою	5
			Презентація	5
<i>Самостійна робота</i>				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до контрольної роботи. Підготовка презентації. Участь у вирішенні ділової ситуації.	Перевірка домашніх завдань	-	
Т е м а 6	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 6. Крос-культурний менеджмент.	Експрес-опитування	1
	Практичне заняття	Порівняння систем управління людськими ресурсами в різних країнах світу	Дискусія	1
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до експрес-опитування. Виконання практичних завдань.	Перевірка домашніх завдань	-	
Т е м а 7	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за темою 7. Організаційна динаміка і вирішення конфліктів.	Експрес-опитування	2
	Практичне заняття	Культура у мультинаціональних корпораціях	Дискусія	1
			Експрес-опитування	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань.	Перевірка домашніх завдань	-	

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	
<i>Аудиторна робота</i>					
Т е м а 8	Лекція	Лекція за темою 8. Стратегії "блакитного океану"	Експрес-опитування	1	
			Письмова контрольна робота	20	
	Практичне заняття	Стратегії мультинаціональних корпорацій. Визначення ступеня впливу культурних відмінностей на систему менеджменту. Прийняття рішень в менеджменті	Дискусія	3	
			Перевірка завдання за темою	5	
	<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань. Підготовка до контрольної роботи. Підготовка презентації за темою "Робота менеджера в комерційних та некомерційних організаціях: схожість та відмінності".	Перевірка домашніх завдань	-	
Презентація			5		

Рекомендована література

Основна

1. Опорний конспект лекцій: Менеджмент організацій / І. М. Перерва // Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7821>.

Додаткова

2. Мальська М. П., Білоус С. В. Менеджмент організацій : теорія та практика: навч. посібн. / М. П. Мальська, С. В. Білоус. – Київ : Центр навчальної літератури, 2020. – 190 с.

3. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: навч. посібн. / І. В. Назарчук, О. М. Косіюк – Київ : Центр навчальної літератури, 2018. – 560 с.

4. Lepeyko T. Gender Differences in Customer Behaviour in the Aspect of Odd-Even Pricing [Electronic resource] / T. Lepeyko, A. Kotlyk, E. Omarov // International Journal of Supply Chain Management. – 2019. – Vol. 8, No. 4, August. – P. 970 – 979. – Access mode: <https://ojs.excelingtech.co.uk/index.php/IJSCM/article/view/3332/pdf>.

5. Melnyk A. Formation of Organizational Culture: Motivative Approach / A. Melnyk, T. Lepeyko, O. Myronova, O. Mazorenko // Studies of Applied Economics. – 2021. – Vol. 39 No. 7: Special Issue: Impact of Current Trends in Social Commerce, Economics, and Business Analytics [Electronic resource] – Access mode: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i7.4939>.

Інформаційні ресурси

6. Перерва І. М. Менеджмент організацій // Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7821>.

7. Електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.

8. Електронний каталог Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com>.